Анрі Ружонові

Удова Лефевр, сільська дама, була одна з тих напівпань-напівселянок у широких стрічках та капелюхах в оборках, що говорять попсованою мовою, прибирають на людях величного вигляду і ховають під кумедними, претензійними манерами своє грубе єство, як ховають свої червоні ручиська під рукавичками з сирового шовку.

За служницю в неї була статечна, проста селянка на ім’я Роза.

Жінки мешкали в маленькому будиночку з зеленими віконцями край шляху, в Нормандії, в центрі округи Ко.

Вони мали перед будинком маленьку грядку, де садили городину.

Якось однієї ночі в них украли десяток цибулин.

Виявивши крадіжку, Роза кинулась сказати про це своїй господині, яка саме спускалася з ганку в вовняній спідниці. Розпач, жах охопили вдову, її обікрадено, обікрадено пані Лефевр! Отже, тут є злодії, отже, її можуть знов обікрасти!

Перелякані жінки взялися оглядати сліди ніг, торохтіли без угаву, висловлювали здогади:

— Стривайте, ось тут саме вони й перелізли. Здерлися на мур, потім сплигнули на грядку.

У них аж у серці похололо від думки про майбутнє. Хіба ж можна тепер спати спокійно!

Чутки про крадіжку поширились навкруги. Стали надходити сусіди, що почали й собі міркувати та сперечатися; і кожному, хто приходив, обидві жінки переказували свої спостереження та гадки.

Хтось із сусідів дав їм пораду:

— Вам треба завести собаку.

Справді, їм таки треба собаку, щоб він їх будив. Але, крий боже, не великий пес! Що б вони з ним робили, з отим великим собакою! Таж на нього й харчів не настачиш! Ні, їм треба маленького моторного собачку, хай би тільки брехав на злодіїв.

Отже, коли всі вже пішли, пані Лефевр довго зважувала. Поміркувавши, вона знайшла безліч відмовок, із жахом уявляючи собі повну миску юшки; вона-бо належала до того поріддя дріб’язково ощадних сільських жительок, які завжди носять у кишені сантими, щоб лицемірно подавати милостиню десь на шляху або у неділю рано на церковній паперті.

Роза, що любила тварин, висловила свої доводи й хитро їх обстоювала. Кінець кінцем вирішили придбати зовсім малесенького собачку.

Заходилися шукати, та траплялися лише великі собаки, ненажери, що жахали їх. Правда, бакалійник з Рольвіля мав підходящого цуцика, та правив за нього аж два франки, щоб відшкодувати витрати на його виховання. Пані

Лефевр заявила, що вона згодна ще годувати собаку, але аж ніяк не купувати його.

Отож пекар, що знав про все це, привіз одного ранку в своїм візку якесь маленьке звірятко жовтого кольору, майже без лап, з

крокодилячим тулубом, лисячою головою й задертим трубою хвостом — справжньою китицею, завдовжки як весь тулуб. Хтось із покупців захотів його спекатись. Пані Лефевр здався чудесним цей плюгавий цуцик, що дістався їй задарма. Роза поцілувала його й потім спитала, як його звуть. Пекар відповів: "П’єро".

Песика помістили в ящику від мила й насамперед налили йому води. Він випив. Потім йому кинули скибку хліба. Він з'їв. Пані Лефевр стурбувалась, але подумала: "Коли призвичаїться до дому, будемо випускати його. Він сам знайде собі що їсти, бігаючи селом".

Йому дали волю, але він усе одно був голодний. До того ж гавкав лише тоді, як вимагав їжі, але гавкав люто.

Увійти в садок міг хто хотів. П’єро лащився до кожного й не подавав ані звуку.

Проте пані Лефевр звикла до цуцика.

Вона навіть полюбила його й часом давала йому з руки шматки хліба, намочені в соусі до рагу.

Та вона якось забула про собачий податок, а тому мало не зомліла від обурення, коли з неї почали правити вісім франків, тільки уявіть собі — вісім франків за отакого ледачого цуцика, що навіть гавкати не хотів!

Зараз же вирішили позбутися П’єро. Та ніхто не хотів його брати. Всі жителі на десять льє навкруги відмовлялися від нього. Тоді, через брак інших способів, надумали "почас+увати" його рухляком.

Рухляком "частували" всіх собак, яких хотіли спекатися. Серед широкого степу виднів якийсь курінь, чи, точніше, низенький солом’яний дашок, поставлений просто на землю. Це вхід до рухлякової копальні.

Глибокий вертикальний колодязь іде під землю на двадцять метрів, а від його дна розходиться низка довгих шахтних галерей.

У цю шахту спускались раз на рік, саме тоді, коли поле удобрюють рухляком. Іншим часом колодязь був за кладовище для приречених на смерть собак; і, коли проходили повз нього, часто чули з-під землі жалібне скавучання, лютий або розпачливий гавкіт, жалісний зойк.

Мисливські й чабанські собаки з жахом тікають от цієї повної стогону ями; а схилившись над нею, ви можете почути гидотний сморід трупів, що розкладаються.

Жахливі драми відбуваються там, у мороку.

Якийсь собака десять або дванадцять днів помалу здихає на дні ями, живлячись смердючими останками своїх попередників, аж ось — зверху скидають нову жертву, більшу і, певно, дужчу. Голодні, з блискучими очима, тварини залишаються там сам на сам. Вони чатують одне на одного, стежать за кожним рухом і все ж таки вагаються, охоплені якоюсь гнітючою тугою. Та голод підганяє їх, і враз вони кидаються одне на одного, і б'ються між собою довго й люто; врешті дужчий пожирає слабшого, пожирає його живим.

Надумавши "почастувати" П'єро рухляком, жінки почали напитувати виконавця. Шляховий робітник, що працював на шосе, заправив десять су. Сума здалася пані Лефевр надмірною. Сусіда-мулярчук задовольнився п'ятьма су; та це було ще надто дорого; отже, коли Роза зауважила, що було б краще віднести собаку їм самим, бо тоді його не битимуть дорогою і він не знатиме завчасу своєї долі, вирішили йти проти ночі вдвох.

Собаці дали цього вечора смачного супу, заправленого маслом. Він виїв усе аж до останньої краплі і, коли метляв хвостом з утіхи, Роза підхопила його у свій фартух.

Швидкою ходою, немов якісь грабіжники, рушили вони степом. Незабаром помітили рухлякову яму й підійшли до неї; пані Лефевр нахилилася послухати, чи не скиглить там часом інший собака. Нікого — П’єро буде там сам. Тоді Роза, вмиваючись слізьми, поцілувала його й кинула в яму; потім обидві схилилися, прислухаючись.

Спочатку вони почули глухий шум від падіння, потім гостре, що аж роздирало душу, скавучання пораненої тварини; далі тихше, болісне скімлення і, нарешті,— розпачливий гавкіт і благання собаки, що волав, підвівши голову до колодязного устя.

Він гавкав! О, він гавкав!

Жінок пойняла скруха, страх, якийсь несамовитий, незрозумілий жах; вони кинулися втікати. А що Роза бігла швидше, то пані Лефевр гукала їй услід:

— Стривай, Розо, почекай мене!

Вночі їх мучили жахливі кошмари.

Пані Лефевр снилося, ніби вона сіла за стіл їсти суп, але, коли відкрила миску, там був П'єро. Він вискочив і вкусив її за ніс.

Коли вона прокинулась, їй здалося, що вона ще чує його гавкання. Вона прислухалась: ні, їй причулося.

Заснувши знову, вона побачила, що йде великою безконечною дорогою. Аж ось посеред шляху вона помітила кинутого кошика, великого селянського кошика, і чогось його злякалась.

Кінець кінцем вона все ж його відкрила, і враз звідти вистрибнув П’єро, вп’явся їй у руїсу і не пускав; вона у нестямі кинулась геть, волочачи за собою собаку, що повис на руці, міцно стиснувши щелепи.

Коли почало розвиднятися, пані Лефевр устала і, мов несамовита, побігла до рухлякової ями.

Собака гавкав, усе ще гавкав; він проскавулів цілу ніч* Пані Лефевр заплакала й почала кликати його всілякими пестливими іменами. П’єро відповідав їй ніжними переливами свого собачого голосу.

Тоді вона захотіла знов побачити песика, даючи собі обіцянку годувати його аж довіку.

Вона побігла до робітника, що копав рухляк, і розповіла йому про свою пригоду. Той вислухав її мовчки. Коли ж вона скінчила, він промовив:

— Отже, ви хочете дістати собаку? Це коштуватиме чотири франки.

Вона аж скинулась; весь жаль одразу розвіявся.

— Чотири франки! Та бійтесь Бога! Чотири франки!

Та він відповів їй:

— А ви гадаєте, що я понесу туди свої мотузи та вертлюг, прилаштую їх там, спущусь униз із сином, щоб там мене ще покусав ваш клятий собака — і все це отак, вам на втіху? Не треба було тоді кидати його.

Вона пішла обурена. Чотири франки!

Повернувшись додому, вона зараз же покликала Розу і сказала їй, скільки заправив з неї робітник. Завжди покірлива, Роза лише повторювала:

— Чотири франки! Та це ж таки гроші, пані.— Аж потім додала: — А якби йому кинути щось їсти, бідоласі, щоб він часом не здох із голоду.

Пані Лефевр радісно згодилась, і вони вирушили знов у дорогу з великою скибкою хліба, намащеного маслом.

Порізавши хліб, вони стали кусень по кусню кидати вниз, по черзі розмовляючи з П’єро. А той, ледве з’ївши один шматок, гавкав, вимагаючи ще.

Увечері вони прийшли туди знов, потім другого дня і почали приходити щоденно, але вже лише один раз на добу.

Аж ось однрго ранку, кидаючи вниз перший шматок хліба, вони враз учули в колодязі страшний гавкіт. їх було там двоє! В яму скинули другого, великого собаку!

Роза гукнула: "П’єро!"—і П’єро гавкав, гавкав. Тоді вони стали кидати туди харчі, але щоразу добре чути було якусь страшенну бучу, а потім жалісне скімлення П’єро, покусаного своїм товаришем у біді, що був дужчий від нього й пожирав усе до крихти.

Даремно вони намагались пояснити: "Це тобі, П’єро!" їхньому собаці, очевидно, нічого не перепадало.

Збиті з пантелику, жінки перезирнулися поміж собою, потім пані Лефевр з досадою промовила:

— Але ж не можу я годувати всіх отих собак, яких туди кидатимуть. Треба від цього відмовитись.

І, чуючи, як їй аж дух займається на саму думку про всіх отих собак, що годуватимуться її коштом, вона пішла геть, несучи з собою назад навіть рештки хліба, які й почала дорогою їсти.

Слідом за нею, витираючи очі краєм блакитного фартуха, йшла Роза.